

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ANALYSIS OF EFFICIENCY OF FORMATION AND USE OF THE CAPITAL OF DOMESTIC ENTERPRISES

У статті досліджено економічну сутність поняття капіталу підприємства. Подано визначення цієї категорії з точки зору різних авторів, а також власне трактування поняття капіталу з урахуванням основних його характеристик. Здійснено аналіз абсолютних та відносних показників ефективності формування та використання капіталу вітчизняних підприємств. Зроблено висновок стосовно того, що сьогодні існує дефіцит фінансування активів вітчизняних підприємств за рахунок власного капіталу. Зазначено, що наявна залежність суб'єктів господарювання від позикових фінансових ресурсів негативно впливає на фінансову стійкість, платоспроможність та ефективність функціонування підприємств України.

Ключові слова: капітал, структура капіталу, види капіталу, коефіцієнтний аналіз капіталу.

В статье исследована экономическая сущность понятия капитала предприятия. Предоставлены определения этой категории с точки зрения разных авторов, а также собственная трактовка понятия капитала с учетом основных его характеристик. Осуществлен анализ абсолютных и относительных показателей эффективности формирования и использования капитала

отечественных предприятий. Сделан вывод о том, что сегодня существует дефицит финансирования активов отечественных предприятий за счет собственного капитала. Указано, что существующая зависимость субъектов хозяйствования от заемных финансовых ресурсов отрицательно влияет на финансовую устойчивость, платежеспособность и эффективность функционирования предприятий Украины.

Ключевые слова: капитал, структура капитала, виды капитала, коэффициентный анализ капитала.

The article investigates the economic essence of the notion of the capital of the enterprise. From the standpoint of different authors there was given a definition of this category, as well as the actual interpretation of the notion of capital, taking into account its main characteristics. There was also carried out an analysis of absolute and relative indicators of efficiency of formation and use of the capital of domestic enterprises. It was stated that there is a lack of financing of assets of domestic enterprises at the expense of own capital. It was also noted that the existing dependence of economic entities on borrowed financial resources negatively affects financial stability, solvency and efficiency of Ukrainian enterprises.

Key words: capital, capital structure, types of the capital, coefficient analysis of the capital.

УДК 330.14

Люта О.В.

к.е.н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи
та страхування

Сумський державний університет

Галич О.О.

студент

Сумський державний університет

Пігуль Є.І.

студент

Сумський державний університет

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняних суб'єктів господарювання є одним з пріоритетних напрямів економічної політики держави, оскільки ефективне функціонування підприємств є основою зміцнення економічної ситуації в країні. Одним з ключових питань ефективної діяльності підприємств України є наявність у них достатнього обсягу капіталу, необхідного для фінансування їх потреб. Формування оптимальної структури майна підприємства та фінансових ресурсів, за рахунок яких вони будуть фінансуватись, є підґрунтям стабільного фінансового стану та фактором впливу на підвищення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання. Отже, в сучасних умовах господарювання актуальним є аналіз ефективності формування та використання капіталу підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок у дослідження питань сутності, джерел формування та напрямів використання капіталу підприємств здійснили такі провідні вчені, як І.А. Бланк, І.Т. Балабанов, Г.О. Крамаренко, О.Е. Чорна, А.М. Поддєрьогін. Незважаючи на значний обсяг публікацій, присвячених цій проблематиці, питання аналізу ефективності формування та використання капіталу суб'єктів господарювання є актуальними.

Постановка завдання. Метою дослідження є проведення аналізу капіталу вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Одним з ключових понять фінансового менеджменту є капітал, який забезпечує інтереси власників підприємства та є важливим інструментом управління фінансовим станом суб'єкта господарювання. Нині не існує єдиного визначення сутності терміна «капітал». Це слово походить від латинського слова “capitalis”, означаючи в буквальному перекладі «основний, головний». Різні науковці використовують різні підходи до визначення сутності цієї категорії (табл. 1).

Проведений аналіз трактування категорії капіталу вищезазначеними авторами свідчить, про те що окремі дослідники вважають, що капітал – це грошові ресурси, інші переконані в тому, що капітал – це фінансові ресурси або сума коштів, спрямована в обігові та основні активи суб'єкта господарювання. Також деякі автори вважають, що капітал – це вартість, яка в процесі виробничої діяльності генерує нову додану вартість. Отже, дефініція «капітал» є однією з найбільш неоднозначних серед економічних категорій.

Досліджуючи сутність поняття «капітал підприємства», вважаємо доцільним враховувати осно-

Трактування сутності поняття «капітал» [2, с. 64]

Автор	Трактування поняття
І.Т. Балабанов	Капітал – це частина фінансових ресурсів. Капітал – це гроші, випущені в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу.
О.Г. Біла	Капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві; авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності.
І.А. Бланк	Капітал – загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів.
Л.І. Катан	Капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів та капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах та пов'язане з фактором часу, ризику й ліквідності.
С.М. Клименко	Капітал – це сукупність матеріальних цінностей та коштів, фінансових вкладень та витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.
А.М. Поддєрьогін	Капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку.
Г.О. Крамаренко, О.Е. Чорна [3, с. 293]	Капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності та використовувані в господарському обігу для одержання доходів та прибутку.
В.М. Оларін [4, с. 11]	Капітал – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства.
К.В. Слюсаренко, Н.О. Булда [5, с. 92]	Капітал – це специфічна сукупність матеріальних та нематеріальних активів підприємства, які були створені в результаті господарської діяльності суб'єкта за рахунок різних джерел, а також придатні до використання у виробничому та інвестиційному процесах задля максимізації розміру прибутку та зростання ринкової вартості підприємства.

вні його характеристики, а саме те, що капітал підприємства є фактором виробництва й основним індикатором ринкової вартості суб'єкта господарювання, характеризує фінансові ресурси підприємства та ефективність його діяльності, забезпечує достатній рівень добробуту його власників [1].

Отже, на наш погляд, під капіталом підприємства слід розуміти сукупність власних та позикових фінансових ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, за рахунок яких фінансуються матеріальні та нематеріальні ресурси суб'єкта господарювання під час здійснення різних видів діяльності з метою реалізації головної цілі підприємства.

Ефективна діяльність та подальший розвиток підприємств пов'язані з вирішенням проблеми фінансування їх діяльності, а саме формуванням такої структури капіталу, яка б дала змогу реалізувати основну мету їх функціонування. Аналіз капіталу підприємства є необхідною складовою фінансового управління, оскільки він дає можливість виявити можливі резерви подальшого підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Оцінювання капіталу підприємства передбачає здійснення аналізу складових частин та структури капіталу, а також джерел його формування.

Динаміка обсягу капіталу вітчизняних підприємств за 2013–2017 рр. наведена на рис. 1, що побудований на основі аналізу даних Державної служби статистики [6].

Дані рис. 1 свідчать про те, що за 2013–2017 рр. відбулося збільшення обсягу капіталу підприємств України на 815 714,2 млн. грн., що становить темп приросту в розмірі 14%. Слід зазначити, що за період аналізу у складі капіталу вітчизняних підприємств найбільший обсяг мав позиковий капітал, що є негативною тенденцією, оскільки така ситуація свідчить про залежність суб'єктів господарювання від позикових ресурсів. Найбільший обсяг позикового капіталу спостерігався у 2016 р. (7 545 987,5 млн. грн.), а найменший – у 2013 р. (3 761 899,9 млн. грн.). При цьому слід відзначити, що обсяг позикового капіталу за період аналізу збільшився на 854 392,6 млн. грн., або 22 %.

Щодо власного капіталу, то найменший його обсяг спостерігався у 2014 р. (1 480 658,0 млн. грн.), а найбільший – у 2016 р. (2 445 803,7 млн. грн.). За 2013–2017 рр. загальний обсяг власного капіталу підприємств України зменшився на 38 678,4 млн. грн.

Структура капіталу вітчизняних підприємств за 2013–2017 рр. наведена на рис. 2.

Дані рис. 2 свідчать про те, що частка власного капіталу підприємств України коливається від 24,5% до 34,1%, що також свідчить про залежність підприємств від позикового капіталу. В структурі позикових ресурсів переважають поточні зобов'язання та забезпечення, частка яких коливається від 47,1% до 58,5%.

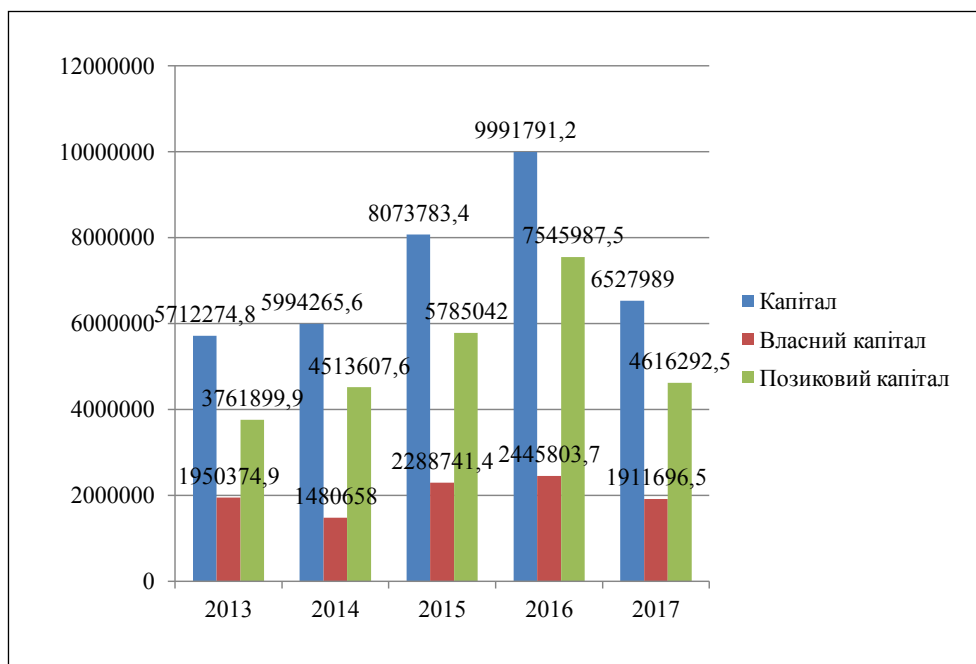

Рис. 1. Динаміка обсягу капіталу вітчизняних підприємств за 2013–2017 рр., млн. грн.

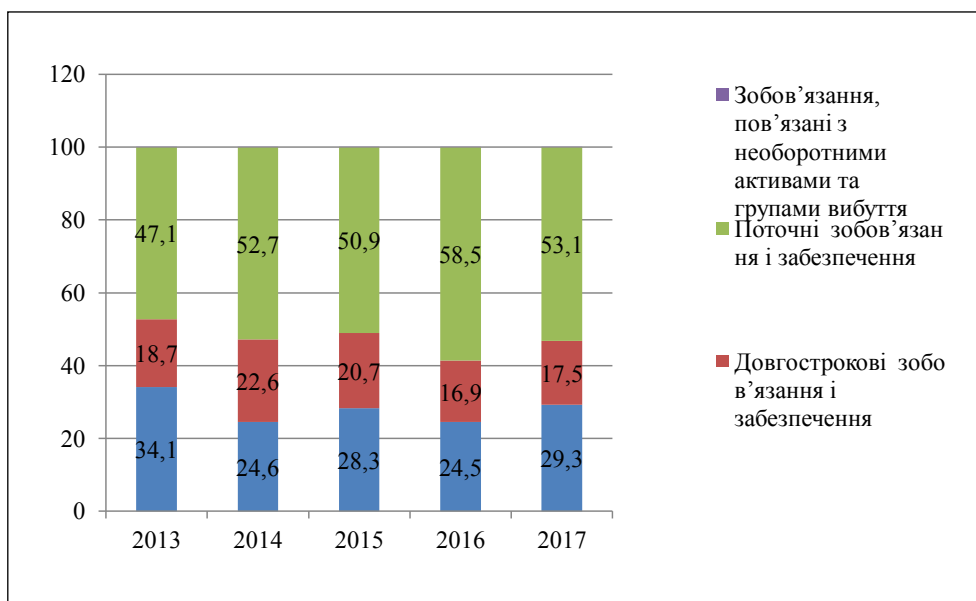

Рис. 2. Структура капіталу вітчизняних підприємств за 2013–2017 рр., %

Найменшу частку в структурі капіталу підприємств займають зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, яка дорівнює 0,1%.

З метою проведення більш повного аналізу ефективності формування та використання капіталу вітчизняними підприємствами доцільно проаналізувати відносні показники, що наведені в табл. 2.

Аналізуючи коефіцієнт автономії, зазначимо, що його значення має тенденцію до зменшення,

а на кінець 2017 р. він дорівнює 0,29, що на 0,02 менше, ніж у 2013 р. Отже, можна сказати, що лише 29% у структурі капіталу займає власний капітал, і таке становище не відповідає нормативним значенням ($\geq 0,5$).

Коефіцієнт фінансової залежності також не відповідає нормативному значенню ($\leq 0,5$), що свідчить про ймовірність втрати фінансової незалежності вітчизняними підприємствами. Цей показник не має чіткої тенденції, але загалом за період аналізу його значення зменшилось на 1,52.

Показники коефіцієнтного аналізу капіталу вітчизняних підприємств за 2013–2017 рр.

Показники	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт автономії	0,31	0,25	0,28	0,24	0,29
Коефіцієнт фінансової залежності	2,93	4,05	1,53	4,09	1,41
Коефіцієнт фінансування	1,05	3,05	2,53	1,08	2,40
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,69	0,75	0,72	0,76	0,71
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,52	0,33	0,39	0,32	0,44
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,35	-0,84	-0,73	-0,72	-0,68
Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом	-0,22	-0,38	-0,41	-0,31	-0,39
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	-0,01	-0,34	-0,20	0,01	0,08
Коефіцієнт рентабельності капіталу	-0,004	-0,101	-0,053	0,003	0,022

Також про залежність від позикових фінансових ресурсів свідчить коефіцієнт фінансування, який має бути менше 1. За 2013–2017 рр. його значення збільшилось майже вдвічі, що є негативною тенденцією, а на кінець періоду аналізу він дорівнює 2,4.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу коливається від 0,69 до 0,76, що свідчить про значні обсяги позикових фінансових ресурсів у загальному обсязі капіталу.

Коефіцієнт фінансової стійкості має тенденцію до зменшення, а у 2017 р. дорівнює 0,44, що на 0,08 менше, ніж у 2013 р. Цей коефіцієнт не відповідає нормативному значенню (більше 1), що свідчить про нездатність підприємств залишатись платоспроможними в довгостроковій перспективі. Отже, існує певний ризик втрати платоспроможності вітчизняними підприємствами.

Коефіцієнти маневреності власного капіталу та забезпечення власним оборотним капіталом за 2013–2017 рр. мають від'ємні значення, що свідчить про недостатність частини власного капіталу підприємств, яка використовується для фінансування поточної діяльності та забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт рентабельності капіталу з 2013 р. до 2015 р. мали від'ємні значення, що пов'язане зі збитковою діяльністю підприємств України. Протягом 2016–2017 рр. ці коефіцієнти мають позитивне значення та тенденцію до збільшення, що свідчить про підвищення рівня прибутковості на вкладений капітал.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, проведений аналіз показав, що сьогодні існують дефіцит фінансування активів вітчизняних підприємств за рахунок власного капіталу та залежність суб'єктів господарювання від позикових фінансових ресурсів, а це негативно впливає на фінансову стійкість, платоспроможність та ефективність функціонування підприємств України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вартість і оптимізація структури капіталу. URL: https://pidruchniki.com/1566021264641/finansii/vartist_optimizatsiya_strukturi_kapitalu.
2. Югас Е.Ф., Олексик О.І. Економічна сутність та види капіталу підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. № 2 (43). С. 63–67.
3. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. Київ: ЦНЛ, 2009. 520 с.
4. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісник НБУ. 2000. № 5. С. 10–11.
5. Слюсаренко К.В., Булда Н.О. Проблеми та перспективи формування капіталу гірничодобувних підприємств України в умовах кризи. Молодий вчений. 2015. № 5. С. 92–97.
6. Показники балансу підприємств / Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

REFERENCES:

1. Jughas E.F., Oleksyk O.I. (2014) Ekonomichna sutnistj ta vydy kapitalu pidpryemstv [The economic essence and types of capital companies] Scientific Bulletin of the Uzhgorod University, vol. 2 (43), pp. 63–67 (in Ukrainian).
2. Vartistj i optymizacija struktury kapitalu (2018) [Cost and optimization of the structure of capital] (Electronic resource). Available at: https://pidruchniki.com/1566021264641/finansii/vartist_optimizatsiya_strukturi_kapitalu (in Ukrainian).
3. Kramarenko H.O. (2009) Finansovyi menedzhment: pidruch. [Financial management: textbook]. Kyiv: Center for Educational Literature (in Ukrainian).
4. Oparin V.M. (2000) Finansovi resursy: problemy vyznachennia ta rozmishchennia [Financial resources: problems of definition and placement] Bulletin of the NBU, vol. 5, pp. 10–11 (in Ukrainian).
5. Sliusarenko K.V., Bulda N.O. (2015) Problemy ta perspektyvy formuvannia kapitalu hirnychodobuvnykh pidpryemstv Ukrainy v umovakh kryzy [Problems and prospects of capital formation of mining enterprises of Ukraine in the conditions of crisis] Young scientis, vol. 5, pp. 92–97 (in Ukrainian).
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). Pokaznyky balansu pidpryemstv [Indicators of the balance of enterprises] (Electronic resource). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Liuta O.V.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance,
Banking and Insurance
Sumy State University

Ghalych O.O.

Student
Sumy State University

Pihul' Ye.I.

Student
Sumy State University

ANALYSIS OF EFFICIENCY OF FORMATION AND USE OF THE CAPITAL OF DOMESTIC ENTERPRISES

One of the crucial issues of the effective activity of Ukrainian enterprises is the availability of sufficient amount of capital needed to cover their needs.

Formation of the optimal structure of property of enterprises and its financial resources is the basis of a stable financial state and also an important factor of the influence on increase of financial stability, liquidity and solvency of business entities. Hence, in today economic conditions it is relevant to analyze the efficiency of the formation and usage of the capital of Ukrainian enterprises.

The leading contribution to the study of issues related to the essence, sources of formation and directions of the capital utilization of enterprises was carried out by leading scientists: I.A. Blank, I.T. Balabanov, G.O. Kramarenko, O.E. Chorna, A.M. Podderyogin. Besides, despite the considerable volume of publications devoted to this issue, it should be highlighted that the issues of analysis of the efficiency of the formation and use of business entities are relevant.

The purpose of the study is to analyze the capital of domestic enterprises. The paper states that one of the key concepts of financial management is the capital that looks after the interests of the owners of the enterprise and is an important tool in managing the financial condition of the business entity. An analysis which was conducted in order to investigate how the various authors interpret the category of the capital shows that there is no single approach to the interpretation of the essence of this concept. From our point of view, under the expression "capital of an enterprise" we should understand a set of own and borrowed financial resources available at the disposal of the enterprise, and at the expense of which the tangible and intangible resources of the entity are financed in the process of the implementation of various kinds of activity in order to realize the main aim of the enterprise.

The necessary component of financial management is the analysis of the capital of the enterprise. The analysis of the dynamics of the amount of the capital of domestic enterprises for 2013–2017 shows that during this period there was an increase in the volume of capital of enterprises of Ukraine. Attention is drawn to the fact that the largest part of the capital of domestic enterprises forms the borrowed capital, which is a negative trend.

Such situation shows the dependence of economic entities on borrowing resources. The analysis of the structure of capital of domestic enterprises for the period from 2013 to 2017 shows that the share of the equity capital of Ukrainian enterprises is much lower (about 30%) than the borrowed ones.

The analysis of the relative indicators shows the dependence of domestic enterprises on borrowed financial resources, and also that there is a certain risk of the loss of solvency by domestic enterprises.

Thus, the conducted analysis showed that there is a lack of financing of assets of domestic enterprises at the expense of own capital, the dependence of economic entities on borrowed financial resources, which in its turn negatively affects the financial stability, solvency and efficiency of Ukrainian enterprises.